

ACC. N:R M. 16579: 1-6.

Landskap: *Småland* Upptecknare: Sigfrid Svensson
Härad: *Västbo hd* Berättare: Manne Pettersson
Socken: *S. Unnaryds sn* Berättarens yrke: f. d. lantbrukare
Uppteckningsår: 1965 Född år 1888 i Bosebo, S. Unnaryds sn

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-6.
m. m.

LUF 73

Skriv endast på denna sida.

ACC. N:R M. 16579: /.

När den nya tiden kom till bygden (Luf 73)

När järnvägen Halmstad-Nässjö kom till var det strid om att den skulle gå i närheten av Unnaryd. Diligensen gick på kungavägen Halmstad-Vrå-Ljungby. När Halmstad-Bolmens järnväg kom till, hämtades posten i Ås^eån. Tidningarna kom med den. Smålandspostens Veckoblad är den äldsta tidning jag minns namnet på. I början slog sig 3 á 4 ihop om den. Där var Sigurd redaktör.

Stan var för oss Halmstad. De hade sina sågar vid bäckarna. Där sågade de plankor och körde sen med dem till Halmstad. Så fick de varor där och sin julkutting med brännvin.

Jag minns två bönder här, de var en gång de rikaste bönderna i trakten. De hade var sin kutting, 15 kannor, det var ett 40-liters ankare tror jag. Det blev skröp med dem och deras barn. De hade väldiga skogar, men även på den tiden kunde man leva för högt efter sina tillgångar. Jag minns särskilt den ena bonden. När han förlorat gården, kunde han ej göra reda för hur han gjort av med sina pengar. Han hade också fått ut pengar på hypotek. Där var en handlare som satt upp affär vid Möllekvarn. Bonden påstod att han skulle ha förlorat på borgen för honom. Han reste till Amerika omkring 1887. Han var där inte länge, sen fick socknen ta hand om honom och barnen.

Jag minns att han och de båda pojkarna, de var ju små, var hemma hos oss ett par dar. De gick runt på gårdarna i byn.

Socknen var indelad i rotar, allfetersom roten var stor till skulle de ta hand om de fattiga och lämna fattigsäd. Den avlämnades alltefter antalet fyrk på loftet i kyrktornet. Där hämtade de fattiga sin säd. En del hade hel, andra halv

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16579:2.

←
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

fattigförsörjning, bodde i sina stugor ute i skogarna.

De sista 15 åren har det skenat iväg. Lantbruket är så arbetsamt och blir så dåligt betalt i förhållande till industrin. Det är så många jordbrukarungdomar som lämnar gårdarna och tar in till industrin. Här är ett par små gjuterier i socknen där tjänar de mer pengar. Så blir jordbruket sämre skött av de gamla, låter jord och hus förfalla, så blir det dåliga skördar. Gamla hus säljes till danskar, som rustar upp dem och har dem som fritidsstugor. Trakten är fullkomligt över-
svämmad med danskar.

Man låter jordebuket ligga för fäfat, åkrarna blir skog, man planterar gran och fur alltefter markens beskaffenhet, fur på sankmark.

Rösiö var den första som här predikade om nyheter på jordbrukets område. Han bildade Rösiösholm. Även ungdomar härifrån på skolan. De tog sen platser på olika håll, min svåger t ex var i Danmark.

Möllekvarn (belägen vid sjön L. Slättens utlopp i Bolmen vid vägen S. Unnaryd-Ås)

Min far som var född i Torskinge, kom dit som hjälpare vid sågen. Sen kom han över till kvarnen, han skaffade sig sedan gård i Bosebo 1868. Det var två bönder som hade sågen och kvarnen och han bodde varannan vecka hos den ene. varannan hos den andre. Jo, han var anställd som dräng. Gamla kvarnen låg där kraftstationen är. Den kvarn som nu står där byggdes 1880, är en överfalls-kvarn. Där låg också en enfotakvarn, "snyltan" kallade far den. Där var en 50 m mellan kvarnarna och far har berättat hur han fick på nätterna springa med stickebloss mellan dem när han skulle passa båda kvarnarna.

ACC. N:R M. 16579:3.

Båda bönderna hade var sin smedja vid kvarnen. Nästan varje gård hade sin egen smedja, det minns jag. I Slätteryd är en sådan smedja kvar.

Möllekvarn var tullkvarn för gårdar och byar runt omkring. Från Bolmsö kom de över hit med sin mäld, på kälkar när det var is, annars med båt. Det fanns ingen kvarn på Bolmsö. Från södra Bolmsö kunde de också ta över till Önnekvarn. Här i Unnaryd fanns en kvarn vid vägen norrut, "prästkvarnen", låg på prästboställets mark, det var ett torp under prästgården. Vid Brunnsbacka ligger en kvarn och såg. För omkring 25 år sedan bildades på Bolmsö ett bolag och byggde en kvarn gemensam för Bolmsö och Tannåker.

Om Bolmsö. Bolmsöborna tog sig ju över isen, när de om vintern skulle över till Möllekvarn, även när isen höll dåligt. Man sa, att de kastade raggvantarna framför sig på isen, höll isen för vantarna, så vågade de sig ut på den. De berättade om en gubbe från Bolmsö som kallades Lommen, att han en gång föll i ett hål i isen och kröp upp ur ett annat.

"Det var en Bolmsöbo", sa man. Där fanns ingen skog, så de måste ju in till fastlandet för att skaffa sig trä av olika slag. Deras vinterarbete var att slagtröska sin säd. Gubbarna gick ihop om vintrarna och spelade kort. Jag minns att de var mycket glada i att spela kort. Varje pojke nästan på Bolmsö skulle in till Danmark och arbeta på tegelbruk under sommaren.

Fisket: Fisket har varit av verklig betydelse här i orten. Om vintern fiskade man endast lake, satte ut ryssjor när den lekte i januari. Sommarfisken torkades. Gädda fläktes upp, saltades litet och hängdes upp på väggarna. Jag minns en som brukade köra till Halmstad och han köpte upp och sålde där vilt, det

3
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R **M. 16579:4**

4
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

det var hare, tjäder och orre. Och han tog också med sig torkade gäddor. Vi tog gädda på drag och rev, när den lekte la vi ut ryssjor.

Handel: I början av 1880-talet var det en som började med handel vid Möllekvarn. Han kom utifrån, han hade varit smed förut. Han kunde köpa hem ett ankare vin och ett ankare brännvin och slog dem ihop och sålde blandningen som vin. Men det gick omkull för honom. Det var inte länge, huset blev aldrig färdigt. Han rymde till Danmark, polisen ville ha tag på honom. Han höll sig dold först ett slag i skogen, någon god vän hjälpte honom. Där var kaffe, socker och tyger i affären och sådant som fanns i en diverseaffär. Inga husgerådssaker, sådant gjorde de själva eller beställde hos någon snickare. Här i Unnaryd var en som hette Falkenberg som hade affär, men hur det varit för honom vet jag inte. Hans affär brann en natt omkring 1890. I affärerna kan man byta till sig varor om man hade smör att lämna.

Här var torgdag andra onsdagen i varje månad. Vid kyrkan utmed landsvägen mot Odensjö var bodlängor, ett par meter långa med disk. Gårdfarihandlare och andra hyrde dem. Hit kom folk också från Bolmsö och Odensjö, Bönder körde hit med spannmål och potatis. Bolmsöborna kom hit med sina kalvskinn. Långarydsborna var här och köpte mycket spannmål, där var skogsbygd. Här var garvare som tog emot skinn för beredning, en garvare i Unnaryd, en annan i Brådaryd. Juli torgdag kallades "slättertorget", då köpte man liar och brynstenar, för slättern. I april och oktober var här kreatursmarknad, då var här mycket folk.

ACC. N:R M. 16579:5

5
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Friveckolördag, det var lördagen efter den 24 oktober, skulle tjänstefolket till marknaden i Värnamo. Folk som tänkte gifta sig skulle då köpa "gåvor". Man hade påsar som var vävda litet mer konstfullt och med en öppning i mitten. Sådana påsar hade man i hemmen att bära saker i. Det berättas om en som hette Lasse och som med sin fästmö gick från stånd till stånd och köpte. Till sist sa han: "Stina nu är påsen full, önskar Du något mer?". Det blev ett talesätt.

JORDBRUK: Man odlade framför allt råg, havre och potat is. Korn endast till kusbehov och knappt det. Vete fanns ej i min barndom. Havre var det som på den tiden och med dess odlingsmetoder växte likast. Jag har ätit bröd enbart bakat av havre.

Som ung har jag tröskat med plejler all slags säd. Det var många som gick på slagtrösk eller plejlade, som man sa, i Skåne. Det hörde till, att man skulle ha avplejlat till jul.

Sen hade de tröskverk med cylinder. Man hade trävandringsverk med en hög ställning och en stor krans upptill. Liggvandringsverk var senare. Jag har aldrig haft annat än ett sådant cylinderverk. På senare år hyrde jag en fotogenmotor, som drev tröskverket.

UNDERVISNING: Den lilla stugan i hembygdsparken har varit undantagsstuga på en gård i Vore. I en sådan ryggåsstuga har jag gått i skolan, det var småskolan. Den kunde hyras in på olika ställen, i Tiraholm gick jag i skolan i ett torp. Det var samma lärarinna, men hon kunde flytta från olika byar.

Storskolan var i Kyrkbyn. I första klass i den gick man två dagar i veckan:

ACC. N:R M. 16579:6.

måndagar och tisdagar. Sen flyttades man till andre klass, då gick man torsdagar, fredagar och lördagar. I tredje klassen var det repetitionsförhör, då gick man bara onsdagar. Jag hade en mil att gå, man hyrdes då in över natten i Kyrkbyn, jag bodde hos en skomakare.

Far som var född 1823 hade inte gått något vidare i skolan, han hade gått hos en person som kunde lära barnen att läsa.

6
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND